

בעקבות זלמן שז"ר וחסידות חב"ד בירושלים העתיקה והחדשה

זלמן שז"ר (יושב משמאל) לצד הרבי
מלובביץ', מתוך : אתר שטורעם

מחוז צפון

כתיבה : יונתן בלין

עיבוד ועריכה : זיוה בן ברוך, חדווה בן סיני ורונית בין

עריכה לשונית: אפרת חבה

"אף האפל כלילות סופו להגיע לעליית השחר.

ודווקא הלקח של העבר המר מצווה עלינו לרכז את מעיינינו ביום המחר" (זלמן שז"ר)

פרטי מסלול

חבל ארץ: ירושלים

אורך המסלול: כ-3 ק"מ

נקודת התחלה: בית הנשיא,
רחביה

נקודת סיום: גגות גליציה

עונה מומלצת: כל השנה

מגבלות: אין

דגשי בטיחות: נדרש תיאום
ביטחוני.

דרגת קושי: מיועד לכולם

נגישות: נגיש

ציוד נדרש: יש להצטייד במים,
בכובע, בנעלי הליכה, במזון
ובחולצה לטקס.

אתרים בתשלום: אין

יש לתאם מראש ביקור בבית
הנשיא, בכתובת:
visit@president.gov.il, פרטים
באתר [בית הנשיא](#).

יש לתאם ביקור בכולל "צמח
צדק" בעיר העתיקה, בטלפון:
02-6284899.

רעיון מרכזי

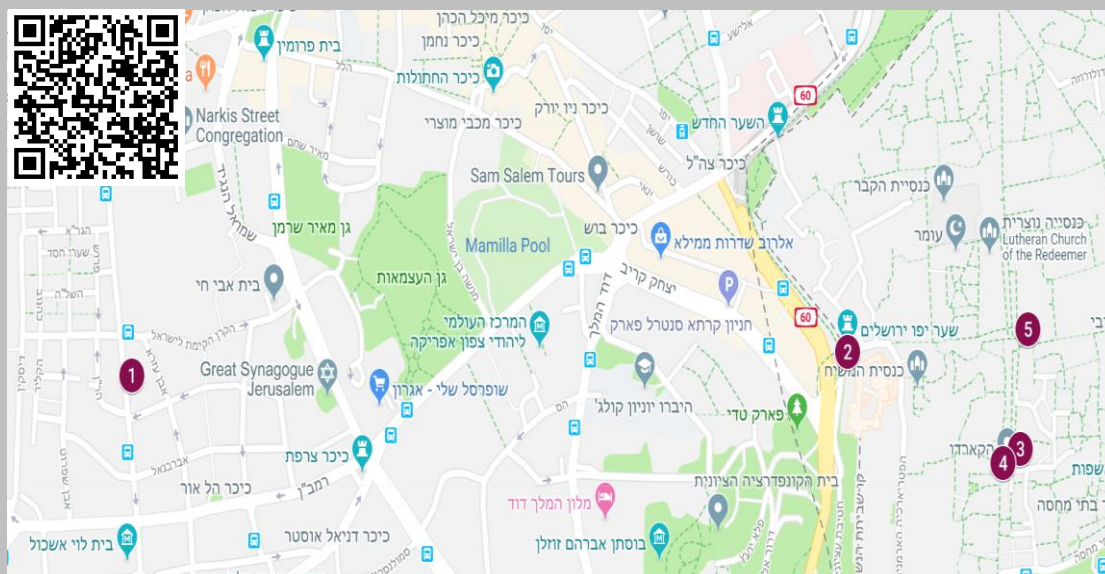
זלמן שז"ר- שניאור זלמן רובשוב, היה נשיאה השלישי של מדינת ישראל, סופר, משורר, היסטוריון, מראשי הציונות, חבר כנסת ושר החינוך והתרבות בממשלת ישראל הראשונה. שז"ר, בן למשפחת חרדים מחסידות חב"ד, שהיה ציוני-סוציאליסט, שגם בדרכו זו המשיך לנהל מערכת יחסים חמה וקרובה עם המסורת היהודית ונושאה הדתיים, ועם חסידים בפרט. כנצר למשפחה חב"דית גאה, היה פעיל עיקרי בביסוס והרחבתו של כפר חב"ד. הסיור יתמקד בקשר המיוחד שהיה בין הנשיא שז"ר כמייצג המדינה לבין חסידות חב"ד ובמתח שבין רעיונות החסידות לרעיונות הציונות.

תיאור המסלול

המסלול מתחיל **בבית הנשיא (1)** שבשכונת רחביה. בבית הנשיא, נסייר במרחבים המיועדים לטקסים ונדרשם מהמייצגים ההיסטוריים והארכיאולוגים. לאחר מכן נבקר במשכן הנשיא, ובו נתוודע למוסד הנשיאות ולפועלו של שז"ר. מבית הנשיא נמשיך לאורך רחוב אגרון עד **שער יפו (2)**, שם נקיים תצפית שממחישה את הכניסה מהעיר החדשה לעיר העתיקה. משער יפו ניכנס לרובע הארמני, נתקדם עד שער ציון ומשם נלך ברחוב חב"ד **לבית כנסת החורבה (3)**. בבית כנסת החורבה נעלה לעזרת הנשים ונסקור את ההיסטוריה של המבנה. נמשיך בהליכה ברחוב חב"ד ונעצור מול הכניסה **לכולל חב"ד (4)**. ניכנס למבנה לפגישה עם חסיד חב"ד (שאותו היה עליכם לתאם מראש). בסיום הביקור בכולל, נמשיך ברחוב חב"ד עד קצהו, עד לכניסה לשוק המוסלמי. שם נעלה במדרגות אל **גגות גליציה (5)**, שם נצפה אל עבר הר הבית ונבצע מעגל של"ח.

מפת המסלול

מתוך: גוגל המפות שלי

[הקלד כאן]

תיאור האתרים שבמסלול

בית הנשיא בשכונת טלביה (1)

משכן הנשיא משמש למגורי הנשיא ומשפחתו, ובו ממוקמת לשכתו ומשרדי אנשי צוותו. במשכן כמה אולמות קבלת פנים שבהם נשיא המדינה מארח את אורחיו – דיפלומטים ואנשי ממשל של מדינות שונות.

שז"ר נתמנה לנשיא השלישי של ישראל בשנת 1963, לאחר שקיבל תמיכה מהרבי מלובביץ' שאיתו התייעץ במכתב על קבלת התפקיד. סיפורים המתועדים בבית הנשיא יציגו לפנינו את דמותו של שז"ר ואת פועלו למען המדינה. אחד הסיפורים מתאר את ביקורו של האפיפיור פאולוס השישי בישראל בשנת 1964. שז"ר קיבל את פניו של האפיפיור ובטקס קבלת הפנים בירך הנשיא את האורח וסיים את ברכתו בציטוט רב משמעות לאותו אירוע מדברי מיכה הנביא (ד, ה): "כי כל העמים ילכו איש בשם אלוהיו ואנחנו נלך בשם ה' אלוהינו לעולם ועד".

שער יפו (2)

שער יפו הוא אחד משמונת שערי ירושלים בחומת העיר העתיקה. הוא נקרא על שם הדרך העתיקה המוליכה ממנו מערבה אל העיר יפו (רחוב יפו). במחצית השנייה של המאה ה-19, בעקבות היציאה מהחומות ובניית השכונות החדשות מדרום וממערב לעיר העתיקה, עלתה קרנה של דרך יפו, ושער יפו היה למרכזי אף יותר. בשנת 1889 נפתח השער החדש מצפון לשער יפו, דבר שהגביר עוד יותר את התנועה באזור זה. התנועה הערה הביאה להתפתחותם של מרכזים מסחריים משני צידי שער יפו, ובצמוד לחומה מבחוץ נבנו חנויות ובתי מגורים לרוב. באזור השער נבנו השכונות הראשונות מחוץ לחומות, בהן שכונת ממילא – הנושקת לשער יפו ממערב. במקום זה בסיוורינו, בקו הגבול בין ירושלים העתיקה לחדשה, נעסוק בדמותם של אנשי היישוב הישן – חסידים ומתנגדים. הנשיא שז"ר הגיע ממשפחה חסידית חב"דית. בביקורו הראשון בארץ ישראל, בשנת 1911, ביקר בחוות כנרת הציונית. שם נחשף לתרבות הלבוש של אנשי היישוב הישן.

בית כנסת החורבה (3)

קבוצת עולים שבראשה עמד רבי יהודה החסיד בנתה את בית כנסת החורבה לראשונה בתחילת המאה ה-18. בוניו הערבים של בית הכנסת החרבו אותו בעצמם בשל אי תשלום חובות. קבוצה מתלמידי הגר"א בנתה שנית את בית הכנסת באמצע המאה ה-19, אך הלגיון הערבי החרב אותו שנית ב-1948 לאחר שכבש את העיר העתיקה. המבנה נבנה בשלישית בראשית המאה ה-21.

בית כנסת החורבה מייצג את ראשית העלייה של יהודים לארץ ישראל למטרות ריאליסטיות של בניין הארץ, שנים רבות לפני הציונות המעשית. (בן ציון דינור, במפנה הדורות, ירושלים: מוסד ביאליק, תשל"ב, עמ' 68-19).

עליית יהודים בקבוצות משמעותיות התחילה בעליית רבי יהודה החסיד ב-1700, המשיכה בעליית רבי מנחם מנדל מוויטבסק, גדול תלמידי המגיד ממזריץ' ורבו של האדמו"ר הזקן מייסד חסידות חב"ד, ו-300 תלמידיו בשנת 1777, ולאחר מכן בעליית תלמידי הגר"א (1808).

כולל צמח צדק (4)

הוריו של הנשיא שז"ר ומשפחתו היו משפחה חסידית ידועה, מצאצאיו של מייסד חסידות חב"ד, רבי שניאור זלמן מלאדי. את שם משפחתו העברי יצר מראשי תיבות שמו המלא, שניאור זלמן רובשוב. משפחתו אם כן, השתייכה לתנועת חב"ד, ושז"ר עצמו התחנך לערכי החסידות. כולל צמח צדק הוא בית כנסת של חסידות חב"ד ברובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים, בחצר חב"ד ובמסמכים רשמיים הוא נקרא בשם "כנסת אליהו". השד"ר הרב שניאור זלמן שניאורסון, מחסידי חב"ד, יצא לחוץ לארץ, לאסוף תרומות עבור קהילת חב"ד, אשר הייתה קטנה ודלה. הוא הגיע לבומביי ושם יצר קשר עם שתי משפחות יוצאות עירק: משפחת ששון ומשפחת יהודה. משפחות אלו הסכימו להקים בירושלים בית כנסת לקהילת חב"ד, בית הכנס שהוקם לבסוף בשנת 1858. הרב שניאור זלמן פרדקין מלובלין (בעל "תורת חסד") עלה לירושלים בשנת ה'תרל"ט (1879) ומונה לראש כולל חב"ד ולרב בית הכנסת. בשנת תרפ"ח (1928), שונה שמו של בית הכנסת לשם הנוכחי, על שם ספרו של האדמו"ר השלישי בשושלת חב"ד, הרב מנחם מנדל שניאורסון. בביקורנו במקום נעמוד על ההשקפה החסידית ביחס למדינת ישראל ולעם ישראל – השקפה שעל ברכיה חונך שז"ר.

גגות גליציה (5)

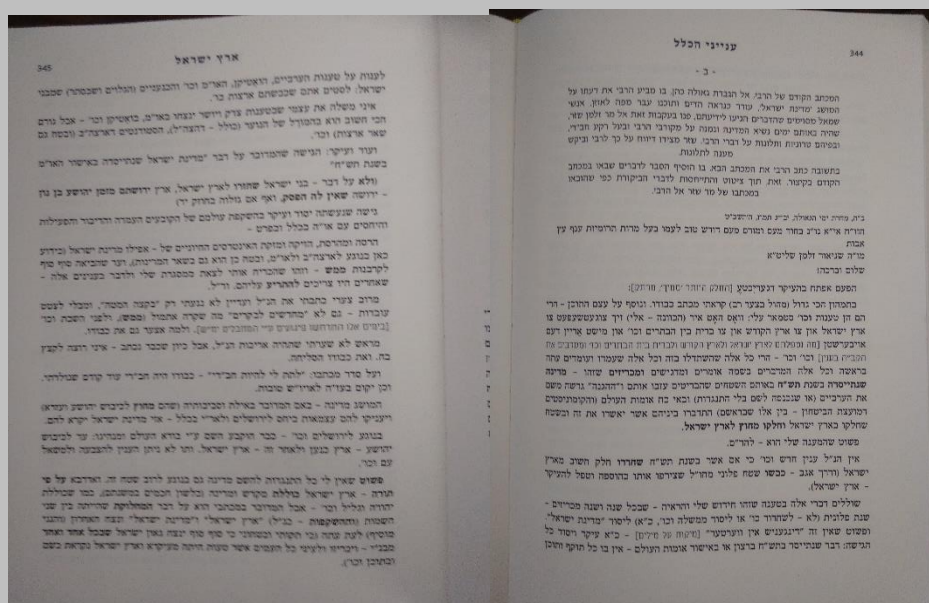
גגות גליציה הן מתחם שבנו עולים מגליציה בשנת 1863. על גג המתחם, הממוקם ממש מעל השוק המוסלמי, נקודת תצפית שממנה נראית העיר העתיקה כולה ובמיוחד הר הבית וכיפת הסלע. על פי האמונה היהודית, בהר הבית ובמקום המקדש תתרחש הגאולה העתידית של העולם כמתואר בחזונו של נביאי ישראל. רעיון הגאולה הוא עיקר באמונה היהודית ובימינו מודגש במיוחד בחסידות.

מקום הפעילות	נושא הפעילות	תיאור הפעילות	דגש מיוחד	הערות	זמן	ציוד מיוחד
משכן הנשיא	תפקידי מוסד הנשיאות וחשיבותו	סיום בבית הנשיא וסיפורים מתקופת כהונתו של שז"ר	חשיפת חליפת המכתבים בין הנשיא לרבי ונגיעה בתכנים שבהם עסקו המכתבים	בכל ביקורי הנשיא אצל הרבי, הקפיד הרבי שהביקורים יערכו במשכן הרבי ולא בבית המלון שבו שהה הנשיא. הרבי גם סירב לקרוא לשז"ר "נשיא מדינת ישראל", באומרו שנשיא הוא רק נשיא הסנהדרין, וכינה אותו "פרזידנט". יש לתאם ביקור בבית הנשיא בתום הביקור, ממשיכים אל שער יפו בנסיעה באוטובוס.	שעה נסיעה של כעשר דקות	מכתב הרבי לשז"ר מתוך "אגרות הקודש" 1 נספח וכן ניתן למצוא בחיפוש בגוגל תחת המילים הרבי + שזר מכתבים נוספים
שער יפו	תושבי העיר העתיקה	תצפית אל העיר החדשה ואל העיר העתיקה, השוואה ביניהן וכניסה לבין החומות	מראה ירושלים של פעם לעומת ירושלים של ימינו. זיהוי תושבי היישוב הישן על פי לבושם המסורתי עיסוק בשאלת חשיבות צורת הלבוש	בתום ההדרכה, משער יפו ממשיכים בצעידה אל שער ציון, ודרכו נכנסים אל הרובע היהודי, בדרכו אל בית הכנסת החורבה.	10 דקות	תמונות נספח 2
בית כנסת החורבה	עלויות החסידים	הצגה של ויכוח בין שתי דמויות – ציוני חילוני וחסיד – בשאלות מיהו ציוני באמת, מי היו הציונים הראשונים ואיזו דרך חיים היא הדרך הנכונה		כאן המקום לסיפור שסופר איש מפני איש: קבוצת ביל"ו פנתה לאדמו"ר הזקן בבקשה שיתמוך במפעלם לעלייה לארץ ישראל. האדמו"ר אמר להם כי הוא אכן תומך בעלייה לארץ ישראל, אך הם שכחו את חלקו השני של הפסוק: "בית יעקב נלכו ונלכה באור ה'" (ישעיהו ב, ה). לתפיסתו, עלייה לישראל צריכה להיות למטרה ברורה: "שלח את עמי ויעבדוני" (שמות ז, טז). תפיסה זו הייתה מנוגדת למטרות הציונות החילונית.	40 דקות	נספח 3
כולל חב"ד	ההשקפה החסידית ביחס למדינה	שאלות תלמידים לחסיד חב"ד	את השאלות יש להכין לפני הסיור.	יש לתאם ביקור בכולל "צמח צדק", כולל מפגש עם חסיד חב"ד. ארוחת צהריים במרכז הרובע	40 דקות 30 דקות	נספח 4

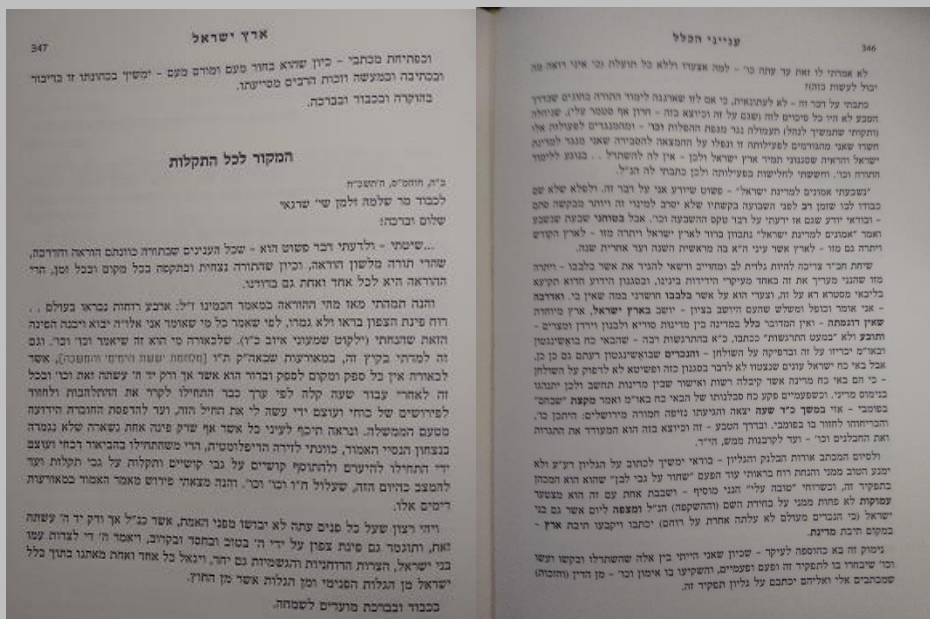
גגות גלציה	תצפית גגות	אמירות של הרבי . כל תלמיד יבחר באמירה ויסביר מה הייתה, לדעתו, כוונת הרבי. כן כל תלמיד יציין דבר מה חדש שלמד ביום השדה	15 דק' 30 דקות	נספח 5
---------------	------------	--	--------------------------	--------

נספחים

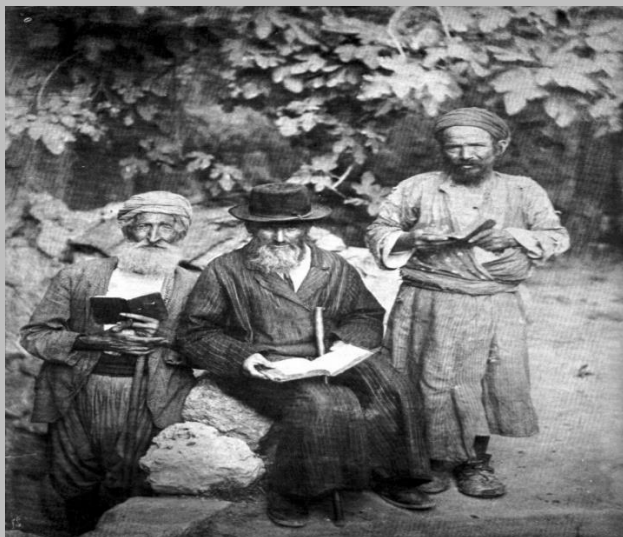
נספח 1: מכתבו של הרבי לשז"ר

אגף של"ח וידיעת הארץ בעקבות נשיאים וראשי ממשלות

נספח 2: מתוך: "לבוש מסורתי ביישוב הישן", ויקיפדיה

ספרדי, אשכנזי, בן עדות המזרח

[הקלד כאן]

בעקבות זלמן שז"ר וחסידות חב"ד בירושלים העתיקה והחדשה

לבוש חסידי

בלבושם המסורתי של אנשי היישוב הישן יש סממנים המבדילים בין רווקים לנשואים, הן בלבוש של ימות החול הן בלבוש המיועד לשבתות ולחגים.

בימות החול, הסממן המובהק ביותר הוא הבגד העליון: גברים רווקים לובשים חלאט שחור ואילו נשואים לובשים קאפטן ירושלמי, הארוג פסים אפורים ושחורים [2]. בלבוש ימות הקודש החגיגי מצוי סממן יחיד המבדיל בין רווקים ונשואים והוא צבע הגרביים: ברוב חצרות החסידות, צבע גרביי הרווקים שחור כבכל ימות השנה ואילו זה של הנשואים לבן. אדמו"רים ורבנים נוהגים ללבוש מעל הלבוש קפוטה שחורה מבהיקה. הדבר נועד להבדילם מהחסידים הפשוטים ולהבליט את חשיבותם ואת ייחוסם. (ויקיפדיה, ערך "לבוש מסורתי ביישוב הישן")

נספח 3: מחזה – דיון בין חסיד לציוני

חלוץ ציוני: מוטק'ה, חובש כובע טמבל
חסיד: מנדל, חובש מגבעת שחורה ובעל פאות
מוזיקת רקע: "אנו באנו"

חלוץ: אני זוכר איך הגענו לפה, לחום של כנרת, להקים מדינה בארץ ישראל. לא היה פה כלום... תחי מדינת ישראל!

חסיד: (נכנס באמצע הדיבור). אפ אפ אפ, כוחי ועוצם ידי!!! לא להאמין. אנחנו, אנחנו, אנחנו. למה מי אלה ה"ציונים"? המצאה חדשה? ארץ ישראל שייכת לעם ישראל עוד לפני שאתם הייתם בש"ש. אברהם אבינו קיבל אותה מהשם עוד בברית בין הבתרים. ובכלל, אנחנו החסידים הגענו לכאן מאה שנה לפני שהמצאתם את הציונות והתיישבו כאן, בקריית הקודש ירושלים. הקמנו בית כנסת (החורבה), מקוואות, גמ"ח...

חלוץ: אגדות. אנחנו באנו לכאן לבנות ולהיבנות. תראה איך שאתה נראה! ככה נראה ישראלי? ככה לבשו באירופה בשטיבל... אתם נשאתם כמו באירופה. אנחנו נולדנו מחדש. יצרנו יהודי חדש. רק בזכות זה הצלחנו לבנות מדינה כל כך יפה כמו שיש לנו. זה בזכותנו!

חסיד: גוואלד! גוואלד! ככה נראים יהודים קדושים? כמוך? אתה נראה כמו גוי ולא כמו יהודי. אנחנו נראים כמו יהודים. הינה הסימנים: פאות, ציצית, צניעות. אתה בכלל לא נראה יהודי!

חלוץ: אני יהודי יותר ממך! אני שומר עליך, אני מפריח את השממה גם בשבילך. אתה לא מתבייש? חסיד: נכון, עשיתם כמה דברים טובים. גם לכם יש נשמה אלוקית טהורה. אבל אם הייתם מקימים מדינה יהודית, באמת הכול היה פשוט נפלא. היינו לומדים תורה ובכלל לא היה צריך צבא, השם היה דואג לכול.

חלוץ: דמיונות. הציונות היא המצאה חילונית. המצאה מעשית. אתם חיים בדמיונות.

חסיד: עצור רגע! אתה יודע מי הקים את אם המושבות פתח תקווה? חסידים. בני היישוב הישן. אתה יודע מי הקים את כפר חב"ד? חסידי הרבי מלובביץ'. אנשי דת ומעשה התיישבו בכל ארץ ישראל עוד כשאתה למדת בחיידר. איך עזבתם חיי עולם ובחרתם בחיי שעה? הייתם יכולים לעשות הכול לפי המסורת, לפי היהדות. בעטתם בבית ישראל סבא. ותראה איפה אתם היום. בורים ועמי ארצות. עגלה ריקה מערכים יהודיים. אבל זה לא אבוד. תבוא לשבת, תבוא לשיעור בבית חב"ד, תראה מה הנשמה שלך באמת רוצה, לאן היא באמת מתגעגעת.

חלוץ: בכפר שממנו הגעתי, ברוסיה, היו מגיעים הגויים, ואנחנו היינו מסתתרים, מפחדים. פה, בארץ ישראל, החזקתי נשק, הגנתי על החברים שלי. החזקתי טורייה. הרגשתי בעננים. יהודי גאה. זה

יהדות בשבילי. בוא אלינו לקיבוץ בשבת. תשמע מוזיקה, כולם רוקדים יחד, יש שמחה. אולי תבין מה זה יהודי בארץ ישראל. אתם שייכים לגלות, אנחנו גואלי הארץ.
חסיד: בוא, נעזוב את הוויכוח. העיקר שאנחנו פה יחד. לפחות נרקוד יחד. קדימה...
רוקדים לצלילי "שיר שמח"

נספח 4 : שאלות לחסיד חב"ד

- האם תפיסת חב"ד מתנגדת לקיומה של מדינת ישראל?
- האם אפשר להיות חסיד חב"ד ציוני?
- מה ההבדל בין חסיד לדתי אחר?
- איך ייתכן שהרבי מעולם לא הגיע לישראל?
- למה כולכם לבושים אותו דבר?
- מדוע הרבי הקודם (הריי"צ) לא עודד עלייה לישראל?
- מדוע הרבי הריי"צ ברח לארצות הברית ולא לישראל?
- עד כמה חב"ד מעורבים במוסדות המדינה ובמה הם נמנעים מהתערבות?
- האם בחור חב"דניק יתגייס לצבא?

נספח 5: אמרות הרבי ר' מנחם מנדל שניאורסון

- אנחנו דור אחרון לגלות ודור ראשון לגאולה.
- העבר בהשגחה פרטית, העתיד בבחירה חופשית.
- אין לנו עסק בדברים שלילים, הלוא נאמר "סור מרע ועשה טוב".
- לעיתים לא מספיק מאה אחוז מאמץ, דרושות תוצאות.
- תאמין בחיים ותחיה את האמונה.
- כולם אומרים: תראה לי את אלוקים ואז אני אאמין. אבל זה לא עובד כך. קודם מאמינים באלוקים ואז רואים אותו.
- למה לך לעשות זאת מיראה אם אתה יכול לעשות זאת מאהבה?
- חשוב טוב – יהיה טוב.
- אני מאמין בכוחו של עם ישראל בכלל, ובפרט בכוחו של הנוער. כמו אנרגיה אטומית – הוא יכול לשמש לטוב.
- כאשר סופרים יהלומים לא מתעייפים.
- אני, מנחם שניאורסון, אהיה הראשון שאלחם בכל התוקף ובכל הכוחות נגד מי שימסור חלקים מארץ ישראל לערבים, וכמה שיתנו – כך יגדל התיאבון של שונאי ישראל שיתבעו עוד ועוד וזה יביא דווקא לתוצאות הפוכות של מנוחת הנפש והיפך השלום. (דברים שאמר למשה קצב בינואר 1992).
- מלמד, מורה ומדריך אינם יכולים להשריש עמוק כל כך בלב הילד כפי שאם הילד מסוגלת לעשות.
- מצד חושך הגלות – נוצר בלבול בקשר למעמדה של האישה, עד שעושים חושך לאור ואור לחושך.
- אם החולה אינו יודע שהוא חולה אז מחלתו חמורה מאוד עד שלא יודע שהוא חולה.

אגף של"ח וידועת הארץ
בעקבות נשיאים וראשי ממשלות